

Differential Criminal Policy of the Armed Forces of the Islamic Republic of Iran in the Crime of Computer Espionage

Yasser Shakeri

PhD Student, Department of Criminal Law and Criminology, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran

Ali Reza Salehi*

Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran

Gholam Hosein Rezaei

Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran

salehi_426@yahoo.com

DOI: 10.30495/CYBERLAW.2023.701442

Keywords:

Criminal Policy,
Islamic Republic
of Iran,
Computer
Espionage,
Armed Forces

Abstract

Some of the criminal examples in the armed forces of the Islamic Republic of Iran, according to the thought approach that governs the policy-making procedure, leads it in the direction of differentiating the crimes, have been brought to the attention of the legislators in such a way that, while emphasizing the maintenance of public order, it also affects maintenance of the order of military units. In other words, in some cases, if there is no emphasis on dealing with it, military crimes can cause disturbances in public order, which include traditional espionage and computer espionage. The research methodology in this study is descriptive-analytical through library and survey studies. In the criminal system of the Islamic Republic of Iran, in addition to the Law on Punishment of Armed Forces Crimes approved in 2003, the Law on Computer Crimes approved in 2009 also covers the commission of computer espionage by military personnel. The findings of the present research indicate that in the Criminal Law of the Armed Forces of the Islamic Republic of Iran, the perpetrator of the crime of traditional espionage and computer espionage can be a military person or a civilian. The criminal policy governing the crime of espionage in the Criminal Law of the Armed Forces approved in 2012 is a strict criminal policy.

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license:

(<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

سیاست کیفری افتراقی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در جرم جاسوسی رایانه‌ای

یاسر شاکری

دانشجوی دکتری، گروه حقوق جزا و جرم شناسی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران

علیرضا صالحی*

استادیار گروه حقوق جزا و جرم شناسی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران

غلامحسین رضایی

استادیار گروه حقوق جزا و جرم شناسی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران

salehi_426@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۲

تاریخ دریافت: ۱۱ دی ۱۴۰۱

چکیده

برخی از مصادیق مجرمانه در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، با توجه به تفکر حاکم بر سیاست‌گذاری در جهت افتراقی نمودن جرائم، به گونه‌ای مورد توجه قانون‌گذار قرار گرفته است که ضمن تأکید بر حفظ نظم عمومی، در حفظ نظم یگان‌های نظامی نیز مؤثر واقع گردد. به عبارت دیگر جرائم نظامی در پاره‌ای از مواقع در صورت عدم تأکید بر مقابله با آن، می‌تواند در نظم عمومی نیز اختلال ایجاد نماید که از جمله مصادیق آن، جاسوسی سنتی و جاسوسی رایانه‌ای است. این پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و فیش‌برداری بوده است. یافته‌ها و نتایج پژوهش حاکی از آن است که در نظام کیفری جمهوری اسلامی ایران علاوه بر قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲، قانون جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ نیز ارتکاب جاسوسی رایانه‌ای توسط اشخاص نظامی را پوشش داده است. هم‌چنین، در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مرتکب جرم جاسوسی سنتی و جاسوسی رایانه‌ای می‌تواند شخص نظامی باشد و هم می‌تواند شخص غیرنظامی باشد. سیاست کیفری حاکم بر جرم جاسوسی در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲، سیاست کیفری سخت‌گیرانه است.

کلید واژگان: سیاست کیفری، جمهوری اسلامی ایران، جاسوسی رایانه‌ای، نیروهای مسلح.

مقدمه

برخی از مصادیق مجرمانه در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، با توجه به تفکر حاکم بر سیاست‌گذاری در جهت افتراقی نمودن جرائم، به گونه‌ای مورد توجه قانون‌گذار قرار گرفته است که ضمن تأکید بر حفظ نظم عمومی، در حفظ نظم یگان‌های نظامی نیز مؤثر واقع گردد. به عبارت دیگر جرائم نظامی در پاره‌ای از مواقع در صورت عدم تأکید بر مقابله با آن، می‌تواند در نظم عمومی نیز اختلال ایجاد نماید که از جمله مصادیق آن، استفاده غیرقانونی از سلاح است.

جرائم علیه امنیت کشور را به جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی تقسیم‌بندی نموده‌اند. هرچند که به نظر می‌رسد با توجه به ذکر جرائم مذکور در فصل دوم ۱ (ماده‌های ۱۷ الی ۲۸) قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۲۱۳۸۲، بیانگر آن است که اصولاً جرائم علیه امنیت کشور می‌تواند شامل امنیت داخلی و خارجی محسوب گردند. وجهه دیگر جرائم علیه امنیت داخلی کشور می‌تواند در مبحث جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی کشور نیز اطلاق گردد. که در واقع آثار ناشی از این نوع جرائم، می‌تواند آثار مخرب و زیان‌آوری به صورت مستقیم متوجه منافع کشور نماید و حتی موجب خدشه‌دار شدن یا به خطر افتادن استقلال و تمامیت ارزشی کشور نیز گردد. این دسته از جرائم در پاره‌ای از مواقع حتی امکان آن را دارد که در روابط سیاسی بین دولت‌ها نیز خدشه وارد نمایند (یزدانیان، ۱۳۹۰: ۵۹).

با توجه به اثرات مخربی که جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور می‌توانند بر کشور حادث نمایند، به همین میزان، تقنین قوانین در این حوزه نیز از حساسیت بیشتری برخوردار بوده و قانون‌گذار تمام اهتمام خود را در جهت تدقیق مجازات‌هایی همسو با خسارات و زیان‌های ناشی از جرائم از این دست در نظر گرفته است (پوربافرانی و محمودیان اصفهانی، ۱۳۹۴: ۱۶). قانون‌گذار در فصل دوم قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ مصادیقی را به‌عنوان جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی برشمرده است که خارج از مصادیق مذکور، دیگر عنوان مجرمانه فوق را نخواهند داشت.

وجود سازوکاری قاعده‌مند در کنترل رفتار و اعمال در نیروهای مسلح، در قالب قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح بسیار حائز اهمیت است. در این میان قوانین حاکم بر رفتار و اعمال نیروهای مسلح از این موضوع جدا نیست، عملکرد قانون‌گذار ایران در سال ۱۳۵۸ در پی تصویب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۳ و کاهش قلمرو سازمانی، سازمان قضائی نیروهای مسلح و تحت امر نمودن آن زیر نظر قوه قضائیه، خود یکی از جمله اقداماتی بود که نوع سیاست کیفری اتخاذی بر این جرائم را نزدیک به جرائم عمومی نمود (شاکری، صالحی و رضایی، ۱۴۰۱: ۵۰۹).

جرم جاسوسی از جمله جرائمی است که در طبقه اول جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی قرار دارد، چراکه استقلال، امنیت و تمامیت ارضی کشور و اساس حکومت را به خطر می‌اندازد و موجب فاش شدن اسرار و اطلاعات می‌شود (لشجوده، ۱۳۸۸: ۱۲). اگرچه برخی

۱ فصل دوم: جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی

۲ ماده‌های ۸ الی ۱۴ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱

۳ اصل ۱۷۲: برای رسیدگی به جرائم مربوط به وظایف خاص نظامی یا انتظامی اعضای ارتش، ژاندارمری، شهربانی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، محاکم نظامی مطابق قانون تشکیل می‌گردد، ولی به جرائم عمومی آنان یا جرائمی که در مقام ضابط دادگستری مرتکب شوند در محاکم عمومی رسیدگی می‌شود. دادستانی و دادگاه‌های نظامی، بخشی از قوه قضائیه کشور و مشمول اصول مربوط به این قوه هستند.

معتقدند جاسوسی، خود مقدمه پیروزی است. هیچ زمانی در طول تاریخ نام کشوری به افتخار برده نشده است که بدون سرویس‌های جاسوسی و اطلاعاتی قوی توانسته باشد کاری انجام دهد (اندلمن و دمارانش، ۱۳۸۰: ۱۶۳).

این پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی درصدد شناسایی نقاط مشترک و افتراقات سیاست کیفری افتراقی در جرم جاسوسی سنتی و جرم جاسوسی رایانه‌ای توسط نیروهای مسلح ایران است. پرسش‌های پیش روی پژوهش حاضر این است که آیا مرتکب جرم جاسوسی در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ شخص نظامی و هم شخص غیرنظامی می‌باشد؟ و این که سیاست کیفری حاکم بر جرم جاسوسی در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ چگونه می‌باشد؟ که با توجه به کمبود منابع خاص در این زمینه، گستردگی فعالیت‌ها و مأموریت‌های نظامیان جمهوری اسلامی ایران به خصوص در زمینه سایبری و با توجه به این که تاکنون در کشور چنین پژوهشی صورت نپذیرفته است از دغدغه‌های نگارندگان می‌باشد.

۱. مفهوم شناسی

به دلیل ماهیت جرم رایانه‌ای و تفاوت استفاده از فناوری اطلاعات توسط کاربران و تفاوت دیدگاه حقوقدانان و نظام حقوق کیفری کشورها، تعاریف متعددی از جرم رایانه‌ای ارائه شده است ولی تاکنون در سطح بین‌المللی، توافق بر سر تعریف جامعی از جرم رایانه‌ای صورت نگرفته است؛ دلیل این امر، آن است که به طور مستمر به گستره جرائم رایانه‌ای افزوده می‌شود و محدوده جرائم مشخص نمی‌باشند (عبدی پور کشاورز، انصاری و ششگل، ۱۳۹۹: ۱۵۰). جاسوس جستجو کننده خبر برای، شخصی باشد که از ملکی به ملک دیگر خبر برد. جاسوسی خبر پرسی، عمل آن که جاسوس است، سلیمان چون به پادشاهی نشست اول چیزی که نهاد، در طلب کردن مملکت، آن که مرغان را به جاسوسی معین گردانید (دهخدا، ۱۳۴۹: ۶۴۵۸). در فرهنگ عمید آمده است: جاسوسی صفت عربی، خبرکش، خبرچین، جستجو کننده خبر، کسی که اخبار و اسرار کسی یا اداره‌ای یا مملکتی را به دست بیاورد و به دیگری اطلاع بدهد (عمید، ۱۳۸۸: ۳۲۸). در قانون تعریفی از جاسوس نشده ولی می‌توان گفت جاسوس به شخصی گفته می‌شود که تحت عناوین غیرواقعی و مخفیانه به نفع خصم درصدد تحصیل اطلاعات یا اشیایی باشد (گلدوزیان، ۱۳۸۸: ۳۷۴). تجسس در لغت و عرف اختصاص به خبریابی برای دیگران ندارد بلکه اعم از آن است، یعنی هم خبر برای دیگران و هم برای خود می‌تواند باشد و دیگر این که جاسوسی دارای معنای نسبی است هم می‌تواند به عنوان جرم مطرح شود و هم نوعی تلاش وطن دوستانه باشد (پورسیدرضا، ۱۳۸۵: ۱۷). در تعریف دیگر، جاسوسی عبارت است از دستیابی به اطلاعات سری یا محرمانه حریف یا دشمن برای منافع نظامی سیاسی یا اقتصادی که معمولاً از سوی دولت‌های مرتبط با دفاع ملی و یا شرکت‌ها صورت می‌پذیرد. به دیگر سخن، عمل کسب غیرمجاز سری یا محرمانه پیرامون یک سازمان و یا یک کشور را جاسوسی گویند. جاسوسی معمولاً قسمتی از یک تلاش سازمان‌یافته جاسوسی دولتی یا غیردولتی است اصطلاح جاسوسی اغلب با جاسوسی دولتی علیه دشمنان بالقوه و بالفعل و اصولاً برای اهداف نظامی، همبستگی و آمیختگی دارد (مرادی، ۱۳۹۰: ۹).

۲. تقسیم‌بندی جاسوسی

جاسوسی از جهات مختلفی تقسیم‌بندی شده است. از لحاظ موضوعات مورد تجسس به اقسام: جاسوسی سیاسی، جاسوسی نظامی، جاسوسی علمی، جاسوسی صنعتی و جاسوسی اقتصادی تقسیم می‌شود (لشجوده، ۱۳۸۸: ۸۵). از لحاظ شیوه و ابزار نیز به دو دسته: جاسوسی انسانی و جاسوسی ابزاری تقسیم می‌شود (قدسی، ۱۳۹۲: ۷۰). یکی از مصادیق بارز و قدیمی جرائم علیه امنیت، جاسوسی است و در هر دوره‌ای متناسب با آن دوره معنای جاسوسی تغییر کرده است. قانون‌گذاران نیز در پی آن، چنین رفتارهایی را جرم انگاری کرده‌اند، چنانچه در گذشته جاسوسی نیازمند ورود به مواضع مربوطه جهت کسب اطلاعات، عکس‌برداری، نقشه‌برداری یا تغییر عنوان و جا زدن به عنوان مسئول یا مأموران دولت بود. امروزه بدون نیاز به چنین رفتارهایی می‌توان به اطلاعات امنیتی کشور در فضای تبادل اطلاعات از طریق سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی دسترسی پیدا کرده و یا آن‌ها را شنود نمود (ترکی، ۱۳۸۸: ۷۸).

جاسوسی رایانه‌ای ۴ از رایج‌ترین اشکال جرم رایانه‌ای است که نه تنها امنیت داخلی و خارجی کشور را تهدید می‌کند، بلکه تهدیدی جدی نسبت به فعالیت شرکت‌ها و مؤسسات تجاری نیز محسوب می‌شود. جاسوسی سنتی یا کلاسیک ناظر به کسب اسرار سیاسی و نظامی و انتقال آن به کشور بیگانه و جاسوسی رایانه‌ای، علاوه بر آن ناظر به کسب اسرار حرفه‌ای، تجاری، صنعتی و اقتصادی و انتقال آن به افراد فاقد صلاحیت است که موجب ورود ضررهایی بر صاحبان این‌گونه فعالیت‌ها می‌شود (بای و پورقهرمانی، ۱۳۸۸: ۴۳۸). جاسوسی رایانه‌ای مثل دست‌کاری رایانه‌ای یکی از رایج‌ترین انواع جرائم کامپیوتری محسوب می‌شود. به علت ارزشمند بودن اطلاعات ذخیره‌شده در مرکز رایانه اکثر کشورها، این جرم به‌طور ویژه برای مرتکب سودمند و برای شرکت متضرر از جرم، خطرناک است. جاسوسی رایانه‌ای به‌ندرت در آمارهای رسمی منتشر می‌شود. این جرم دارای درجه خطرناکی بالایی است زیرا در سیستم‌های رایانه‌ای معمولاً حجم عظیمی از داده‌ها در مقیاس بسیار کوچک ذخیره می‌شود و این داده‌ها به‌آسانی و به‌سرعت قابل کپی شدن و انتقال هستند. هدف اصلی جاسوسی رایانه‌ای معمولاً برنامه‌های رایانه‌ای، داده‌های تحقیقاتی و دفاعی، داده‌های تجاری و همچنین مشخصات افراد در زمینه تجاری است (آقاجانی، ۱۳۸۸: ۴۲). جاسوسی رایانه‌ای جرمی است که در آن در عمل، رایانه به‌منزله موضوع جرم، جزو رکن مادی اعلام شده است. به‌عبارت‌دیگر، در جاسوسی رایانه‌ای داده‌ها و اطلاعات یا به عبارتی موضوع جرم در مرحله مقدماتی انجام جرم دارای پایه و قالب مادی نیست که قابل لمس باشند و دارای وجود خارجی نبوده و صرفاً در فضای سایبر وجود دارند، بدون این‌که به‌صورت خارجی مثل سی دی درآمده باشند (رهامی و پرویزی، ۱۳۹۱: ۱۸۰).

در معنی وسیع کلمه جاسوسی دو دسته اقدام را شامل می‌شود: دسته اول، اقدامات مقدماتی که عبارت از تفحص و تحصیل اطلاعات مخفی است، دسته دوم عملیات اجرایی است که ایجاد ارتباط و رساندن اطلاعات مزبور به کسانی است که باید از آن بهره‌برداری کنند. دسته اول (اقدامات مقدماتی جاسوسی) ممکن است متضمن قصد جاسوسی نباشد. به‌عنوان مثال متهم صرفاً از لحاظ کنجکاو می‌باید به دانستن یا این‌که حسب غفلت یا بی‌احتیاطی اقدام کرده است؛ اما دسته دوم (عملیات اجرایی جاسوسی) همیشه کاشف از وجود اراده خاصی به آگاه کردن یک کشور خارجی و اسرار کشور دیگر و انتفاع از آن‌ها به ضرر کشور است. در حقوق جمهوری اسلامی ایران معنای جاسوسی تاکنون بامعنای دوم انطباق داشته است چنانچه ماده‌های «۵۰۱» و «۵۰۲» قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ و ماده «۲۴» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ بر این امر دلالت دارند (ترکی، ۱۳۸۸: ۶).

4 computer Espionage

۵ ماده ۵۰۱: هر کس نقشه‌ها یا اسرار یا اسناد و تصمیمات راجع به سیاست داخلی یا خارجی کشور را علماً و عامداً در اختیار افرادی که صلاحیت دسترسی به آن‌ها را ندارند قرار دهد یا از مفاد آن مطلع کند به‌نحوی که متضمن نوعی جاسوسی باشد، نظر به کیفیات و مراتب جرم به یک تا ده سال حبس محکوم می‌شود.

۶ ماده ۵۰۲: هر کس به نفع یک دولت بیگانه و به ضرر دولت بیگانه دیگر در قلمرو ایران مرتکب یکی از جرائم جاسوسی شود به‌نحوی که به امنیت ملی صدمه وارد نماید به یک تا پنج سال حبس محکوم خواهد شد.

۷ ماده ۲۴: افراد زیر جاسوس محسوب و به مجازات‌های ذیل محکوم می‌شوند: الف- هر نظامی که اسناد یا اطلاعات یا اشیای دارای ارزش اطلاعاتی را در اختیار دشمن و یا بیگانه قرار دهد و این امر برای عملیات نظامی یا نسبت به امنیت تأسیسات، استحکامات، پایگاه‌ها، کارخانجات، انبارهای دائمی یا موقتی تسلیحاتی، توقفگاه‌های موقت، ساختمان‌های نظامی، کشتی‌ها، هواپیماها یا وسایل نقلیه زمینی نظامی یا امنیت تأسیسات دفاعی کشور مضر باشد به مجازات محارب محکوم خواهد شد. ب- هر نظامی که اسناد یا اطلاعات برای دشمن یا بیگانگان تحصیل کرده، به هر دلیلی موفق به تسلیم آن نشود به حبس از سه تا پانزده سال محکوم می‌گردد. ج- هر نظامی که اسرار نظامی، سیاسی، امنیتی، اقتصادی و یا صنعتی مربوط به نیروهای مسلح را به دشمنان داخلی یا خارجی یا بیگانگان یا منابع آنان تسلیم و یا آنان را از مفاد آن آگاه سازد به مجازات محارب محکوم خواهد شد. د- هر نظامی که برای به دست آوردن اسناد یا اطلاعات طبقه‌بندی شده، به نفع دشمن و یا بیگانه به محل نگهداری اسناد یا اطلاعات داخل شود، چنانچه به‌موجب قوانین دیگر مستوجب مجازات شدیدتری نباشد به حبس از دو تا ده سال محکوم می‌گردد. تبصره- هر نظامی که علماً و عامداً فقط به‌صورت غیرمجاز به محل مذکور وارد شود به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم می‌گردد. ه- هر بیگانه که برای کسب اطلاعات به نفع

در خصوص روش ارتکاب جرم جاسوسی رایانه‌ای باید گفت که رایج‌ترین روش برای به دست آوردن داده‌ها، کپی کردن فایل‌های داده‌ها است. در خصوص برنامه‌هایی که به تعداد انبوه تولید نمی‌شوند و دیگر داده‌ها، کپی کردن عمدتاً به‌وسیله برنامه‌های کمکی یا به‌وسیله برنامه‌های خودساخته یا به‌وسیله زیر برنامه‌های اسب تروآ (رایانش) ۹ که به برنامه‌های ممتاز اجرایی نفوذ کنند صورت می‌گیرد (پیری زمانه، پیری زمانه، قدمی و بازگلی، ۱۳۹۵: ۱۴۴).

جاسوسی رایانه‌ای یکی از جرائم رایانه‌ای است که قدمتی دیرینه دارد و در امتداد تلاش‌های نظامی و سیاسی برای کسب اطلاع از طرف مقابل به هنگام جنگ یا هر رقابت دیگری به وجود آمده است اما با راه‌اندازی شبکه اینترنت این جرم هم ماهیتی مناسب با قالب فضای مجازی یافت و با تغییر و پیدایش روش‌های جدید که نتیجه فضای مجازی و خصوصیات آن بود به نوع نوینی از جاسوسی یعنی اینترنتی یا سایبری تبدیل شد. اساساً باید بین جاسوسی رایانه‌ای و جاسوسی اینترنتی تمایز قائل شد چراکه هم ماهیتاً و هم از لحاظ روش‌های مورد استفاده با هم متمایزند. در جاسوسی رایانه‌ای به‌طور عمده از روش‌هایی مانند کپی کردن فایل‌ها، جاسوسی سنتی، برداشت از طریق فرکانس و استفاده از سیستم‌های مخابراتی استفاده می‌شود ولی در جاسوسی اینترنتی از نصب نرم‌افزارهایی که در حین اتصال کاربر به شبکه و رایانه او با اجازه کاربر نصب می‌شود. تفاوت اصلی و بنیادی جاسوسی رایانه‌ای و جاسوسی اینترنتی در این است که جاسوسی رایانه‌ای نیاز به استخدام مزدور دارد و بدون نیاز عضو واسط نمی‌توان به کسب اطلاعات نائل گردید اما در جاسوسی اینترنتی از استخدام مزدور بی‌نیاز است و بعضی مواقع با اجازه خود کاربر وارد رایانه او می‌شوند (فاطمی راد، ۱۳۹۱: ۴۶).

۳. جرم جاسوسی در آیین سیاست کیفری نیروهای مسلح

جرم جاسوسی را باید از جمله جرائم بسیار مهم و مشترک در بین تمام قوانین نظامی در کشورهای مختلف محسوب نمود. اصولاً مراکز نظامی و به‌عبارتی دیگر اهداف نظامی، همواره یکی از مصادیق مهم برای جاسوسی می‌باشند، به همین دلیل مجازات‌ها در این حوزه از

دشمن به پایگاه‌ها، کارخانجات، انبارهای تسلیحاتی، اردوگاه‌های نظامی، یگان‌های نیروهای مسلح، توقفگاه‌های موقتی نظامی، ساختمان‌های دفاعی نظامی و وسایط نقلیه زمینی، هوایی و دریایی وارد شده یا به محل‌های نگهداری اسناد یا اطلاعات داخل شود به اعدام و در غیر این صورت به حبس از یک تا ده سال محکوم می‌گردد.

۸ اسب تروآ (Trojan) داستانی از جنگ تروآ بود که در آن‌ها، شعر حماسی لاتین ویرژیل بیان شده بود. رویدادهای این داستان از عصر برنز پس از ایلید هومر و پیش از ادیسه هومر روی داد. با بهره از حيله جنگی بود که در پایان یونانی‌ها توانستند به شهر تروآ درون شوند و به رویارویی پایان دهند. در سرشناس‌ترین نسخه، پس از محاصره بی‌ثمر تروآ، یونانی‌ها پیکره‌ای عظیم از اسب ساختند تا مردانی منتخب را درونش پنهان کنند. یونانی‌ها این‌طور وانمود کردند که آنجا را ترک کردند و تروآیی‌ها اسب را به‌عنوان نشان پیروزی به داخل شهر بردند. آن شب نیروی یونانی از اسب خارج شد و دروازه‌های شهر را برای باقی ارتش یونانی که در تاریکی شب بازگشته بودند، گشود. ارتش یونانی با ورود و تخریب شهر تروآ، با پیروزی قاطع به جنگ پایان داد؛ اما در اصل ساخت اسب تروآیی ایده اودیستوس (قهرمان نامدار یونانی در جنگ تروآ) بود. کاهن لائوکوئون طرح را حدس زده بود و به تروجان‌ها هشدار داد، در عبارت مشهور ویرژیل که «من از یونانی‌ها حتی اگر هدیه بیاورند هم می‌ترسم»، اما ایزد پوزئیدون باعث اختناق و سکوت او شد. کاساندرا (دختر شاه پریاموس)، پیشگوی تروآ هم اصرار کرد که اسب باعث سقوط شهر و خانواده شاهی خواهد شد، اما او نیز نادیده گرفته شد و در نهایت شکست در جنگ گریبان گیر همه شد. هرچند این داستان افسانه‌ای است اما تروآ وجود داشته و برخی تاریخ‌دانان معتقدند که جنگ تروآ واقعاً رخ داده است. مایکل وود تاریخ‌دان بر این عقیده است که چیزی که به شکل یک اسب وارد تروآ شد در واقع یک دژکوب برای شکستن دروازه‌های شهر بوده است.

۹ اسب تروآ یا اسب تروجان (Trojan Horse) یک برنامه نفوذی از نوع بدافزار است و به سیستم‌عامل دسترسی سطح بالا پیدا می‌کند درحالی‌که به نظر می‌آید یک کار مناسب در حال انجام است. یک داده ناخواسته روی سیستم نصب می‌کند که اغلب دارای یک در پشتی برای دسترسی غیرمجاز به کامپیوتر مقصد است. این در پشتی‌ها گرایش به دیده نشدن توسط کاربران دارند اما ممکن است باعث کند شدن کامپیوتر شوند. تروجان‌ها تلاش برای تزریق به فایل‌ها مانند ویروس‌های کامپیوتری را ندارند. ممکن است اطلاعات را به سرقت ببرند یا به کامپیوتر میزبان صدمه بزنند. تروجان‌ها ممکن است به‌وسیله دانلود ناخواسته یا نصب بازی‌های آنلاین یا برنامه‌های تحت شبکه به کامپیوتر هدف دسترسی داشته باشند. این موضوع از داستان اسب تراجان گرفته شده است و نوعی از مهندسی اجتماعی است.

شدت بیشتری برخوردار بوده و سیاست کیفری، در این حوزه با سایر حوزه‌ها متفاوت‌تر است، بر همین اساس بیان برخی مباحث در این خصوص حائز اهمیت است.

اصولاً جرم جاسوسی به جهت اجرا، مراحل مختلفی دارد که در بهترین وضعیت می‌توان آن را به دو مرحله کلی تقسیم‌بندی نمود، در مرحله اول جاسوس در تلاش است تا به هر نحو ممکن اطلاعات لازم را جمع‌آوری نماید، جمع‌آوری اطلاعات از یگان‌های نیروهای مسلح یا به دست آوردن اسناد و مدارک از یگان‌های مسلح، از روش‌های مختلفی صورت می‌پذیرد، می‌تواند با استخدام برخی از افراد ضعیف‌النفس صورت پذیرد، یا با به‌کارگیری برخی دستگاه‌های الکترونیکی و شنود مکالمات نیز امکان آن وجود خواهد داشت. در پاره‌ای از موارد معدود، نفوذ به وسیله شخص جاسوس در مراکز نظامی صورت خواهد پذیرفت؛ اما نکته‌ای که به آن نگریسته می‌شود زمانی است که فرد نظامی خود عامل دشمن بوده و به‌عنوان جاسوس، اقدام به جمع‌آوری اطلاعات می‌نماید. در چنین مواقعی از دو حال خارج نخواهد بود، یا این که فرد جاسوس نظامی، خود دارای مقام و رتبه مهمی بوده و با سوءاستفاده از این موقعیت، نسبت به جمع‌آوری اخبار و اطلاعات اقدام می‌نماید و دوم این که جاسوس نظامی، دارای درجه و رتبه بالا نبوده و اگر هم باشد، در بخش موردنظر دشمن، فعالیت نمی‌نماید و مجبور است برای دستیابی به اطلاعات، ریسک برخی از رفتارها را بپذیرد تا به اطلاعات دسترسی یابد (ساریخانی، ۱۳۷۸: ۶۳). دومین مرحله از جاسوسی، بحث تحویل اطلاعات جمع‌آوری شده به دشمن یا فراهم نمودن زمینه‌های لازم برای دستیابی دشمن به اطلاعات است، در این وضعیت نیز فرد نظامی جاسوس، پس از جمع‌آوری اطلاعات یا به‌توسط رابط یا شخصاً نسبت به انتقال اطلاعات اقدام می‌نماید.

گفته می‌شود «شخصیت، خصوصیات فردی، خط فکری و شهامت فرد همگی در جنبه انسانی جاسوسی نقش عمده دارد و بی‌دقتی و عدم هوشیاری هم در این زمینه کاملاً مؤثر است. جاسوسی مستلزم سروکار داشتن با افرادی است که منابع بالقوه اخبار و اطلاعات هستند و افرادی که همیشه واکنش مورد انتظار را نشان نمی‌دهند. هرچند که دستگاه‌های فنی پیشرفته باشند یا طرح‌های موردنظر با نهایت دقت طراحی شوند هنگامی که افراد تحت فشار شرایط موجود سعی می‌کنند اسرار را سرقت نمایند هر آن ممکن است اشتباهاتی رخ دهد. وظیفه افسر اطلاعاتی است که برای حل این مشکلات بالقوه چاره‌اندیشی کند. یک مأمور برای اجرای موفقیت‌آمیز عملیات باید از دقت نظر خوبی در تشخیص خصوصیات افراد بهره‌مند باشد و افسر و عامل هر دو باید در بررسی جوانب کار دقت و مهارت خوبی داشته باشند. اگر چنین نباشد آن‌ها نخواهند توانست فعالیت جاسوسی را در درازمدت با هم ادامه دهند.» (فریدل، ۱۳۸۲: ۵۰). ولی به نظر می‌رسد، هرچند نوعاً برای آنچه جاسوسی هوش و ذکاوت جاسوس لازم و ضروری است ولی در برخی موارد بدون هوش و ذکاوت و با توسل به خشونت و اعمال خطرناک نیز می‌توان مرتکب جاسوسی شد. چون اگر جاسوسی به دست آوردن اطلاعات است این کسب اطلاعات به هر نحوی صورت گرفته باشد مقصود حاصل خواهد شد (رحمدل، ۱۳۹۴: ۱۷۲).

در خصوص انجام جرم جاسوسی، هرچند که در سیاست کیفری، توجهی به علل و عوامل وقوع جرم نیست، اما در یک بحث کلی عوامل مختلفی از جمله مؤلفه‌های روانی، شخصیتی، ذینفع بودن از نتیجه عملیات جاسوسی همچون اخذ پناهندگی و گرفتار شدن در جریانات عاطفی، عشقی و انگیزه ایدئولوژیک را می‌توان یاد نمود (یزدانیان، ۱۳۹۰: ۴۱). از جمله می‌توان به «سازمان نظامی حزب توده ایران»^{۱۰} و

۱۰ سازمان نظامیان عضو حزب توده ایران، سازمان مخفی افسران عضو حزب توده ایران بود که در کنار حزب توده به شکلی مخفی فعالیت می‌کرد. سازمان نظامی حزب توده در سال ۱۳۳۳ توسط عبدالصمد کامبخش، عزت‌الله سیامک و خسرو روزبه تأسیس شد و سپس خسرو روزبه به‌عنوان مسئول هیئت اجراییه سازمان افسران انتخاب شد.

سرلشگر «احمد مقربی ۱۱»، به‌عنوان مشهورترین پرونده‌های جاسوسی در پیش از انقلاب اسلامی و «بهرام افضلی» ۱۲، «سید محمود موسوی مجد» ۱۳ و «علیرضا اکبری» ۱۴ به‌عنوان مشهورترین پرونده‌های جاسوسی در پس از انقلاب اسلامی اشاره نمود.

۱,۳. روش‌های نفوذ نظامیان به اطلاعات

نقشه‌ها و نمودارها، تصاویر هوایی بزرگ‌مقیاس با قدرت تفکیک بالا، تصاویر ماهواره‌ای برای مقاصد جاسوسی به‌طور ویژه برای عملیات زمینی، آبی و هوایی، نقشه‌های توپوگرافی برای مقاصد و نیازمندی‌های نظامی، اسناد و اطلاعات جغرافیایی نظامی مانند نقشه‌های روی هم چاپ شده، کاربردهای متعدد در علوم نظامی مانند؛ فرماندهی، کنترل، ارتباطات، شبکه‌های جاسوسی و اطلاعات عملیات، جنگ الکترونیکی، سیستم تحلیل فرکانس‌ها و مناطق تحت پوشش رادار برای مکان‌یابی آنتن‌های رادیویی و رادارها، تحلیل مناطق تحت پوشش، تحلیل پخش امواج، زاغه مهمات و موشک‌ها، سیستم مختصات پروازی و تعدادی دیگر از نقشه‌ها و نمودارها که مورد استفاده در واحدهای عملیاتی و جاسوسی قرار می‌گیرند نیاز به جمع‌آوری اطلاعات توسط تجهیزات ماهواره‌ای، هوایی و یا عوامل سازمان‌های اطلاعات دارند. بیشترین اهمیت جنگ‌افزارها بر اساس تکنولوژی و فناوری اطلاعات مورداستفاده است. لذا یکی از مهم‌ترین اهداف کسب اطلاعات در مورد توانمندی‌های رقیب، جمع‌آوری اطلاعات پیرامون جدیدترین و پیشرفته‌ترین تجهیزات و جنگ‌افزارهایی است که نقش بسیار مهمی را در برتری و پیروزی ایفا می‌کند. تجهیزات و دانش چندین کارکرد در حوزه نظامی و تأمین امنیت کشور دارد؛ نفوذ و کسب

۱۱ احمد مقربی (۱۳۰۰ تهران- ۱۳۵۶ تهران) سرلشگر نیروی زمینی شاهنشاهی در دوران محمدرضا پهلوی بود. وی در تاریخ چهارم دی ماه ۱۳۵۶ به جرم جاسوسی برای اتحاد جماهیر شوروی اعدام گردید. وی به مدت سی سال برای کا.گ.ب خدمت می‌کرد و یازده سال به‌طور مستمر با اسم رمز «مرد» با سفارت شوروی در تهران در ارتباط بود (نادری، ۱۳۹۳: ۱۳۱). در آذر ماه ۱۳۵۶ اعلام شد که یک شبکه جاسوسی کا.گ.ب در ایران کشف شده است و سرلشکر مقربی به همراه شخصی به نام کابانف که از افسران جاسوسی سیاسی بود، توسط اداره هشتم ساواک دستگیر شد ولی کابانف چون مصونیت دیپلماتیک داشت آزاد گردید. در روزهای بعد شخصی به نام علی‌نقی ربانی نیز در همین ارتباط دستگیر شد و هر دو نفر به‌سرعت محاکمه شده و در چهارم دی ماه ۱۳۵۶ مطبوعات اعلام کردند که «... حکم دادگاه برای سرلشکر احمد مقربی که به‌موجب رأی صادره از دادگاه تجدیدنظر به اعدام محکوم گردیده بود، در بامداد امروز اجرا گردید. سرلشکر مقربی، به جرم جاسوسی و دادن اسرار نظامی ایران به عامل بیگانه، در دادگاه نظامی محکوم به اعدام شده بود.» ربانی نیز، پس از تأیید حکم اعدام وی در دادگاه تجدیدنظر نظامی در بیست و پنجم دی ماه ۱۳۵۶، اعدام شد. نحوه کشف ارتباط سرلشکر مقربی و دستگیری وی، همواره حالت معما داشته است و با حدس و گمان‌های چندی همراه بوده اما کشف ارتباط و دستگیری وی برای حکومت وقت ایران و شوروی دارای اهمیت بسیار بود، چراکه گفته می‌شد سازمان جاسوسی اتحاد جماهیر شوروی یکی از مهم‌ترین نیروهای خود را از دست داده است. بنا به گفته کوزیچکین «او بهترین عامل رزیدنسی به حساب می‌آمد و اطلاعات محرمانه‌ای را که واقعاً برای اتحاد شوروی حائز اهمیت بود در اختیار می‌گذاشت.» «دام نامرئی» فیلمی است ایرانی که در سال ۱۳۵۷ به کارگردانی فریبرز صالح ساخته شده است. این فیلم به داستان جاسوسی سرلشکر احمد مقربی برای شوروی و دستگیری وی می‌پردازد.

۱۲ بهرام افضلی (۱۳۱۷ قـم- ۱۳۶۲ تهران) ناخدا یکم نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران و فرمانده آن نیرو طی سال‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۲ بود. در عملیات مروارید در جنگ ایران و عراق، نیروی دریایی و نیروی هوایی ارتش ایران، چهار فروند قایق موشک‌انداز کلاس اوسای عراقی و هفت فروند شناور دیگر عراقی را به قعر دریا فرستاد و نیروی دریایی عراق عملاً فلج و تا پایان جنگ قادر به ایفای نقشی نشد؛ اما افضلی که طراح این عملیات تاریخی بود چهار ماه بعد، به جرم جاسوسی و انتقال اسناد به‌کلی سری به اتحاد جماهیر شوروی اعدام شد.

۱۳ سید محمود موسوی مجد (۱۳۶۵-سی تیر ۱۳۹۹) نظامی ایرانی بود که به جرم جاسوسی اعدام گردید. او در سال ۱۳۹۷ توسط حزب‌الله لبنان بازداشت شد و در تاریخ نامعلومی به ایران منتقل شد. پس از مدتی شعبه پانزدهم دادگاه انقلاب تهران وی را به جاسوسی متهم کرد و این حکم توسط دیوان عالی کشور تأیید شد. او دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آمریکایی بیروت بود.

۱۴ علیرضا اکبری (بیست و نهم مهر ۱۳۴۰- دی ۱۴۰۱) سیاستمدار ایرانی با تابعیت مضاعف بریتانیایی بود. او در دولت اصلاحات، معاون علی شمخانی، وزیر دفاع ایران و همچنین مدتی مشاور او در زمان دبیری شورای عالی امنیت ملی بود. اکبری در سال ۱۳۶۶ مسئول سازمان نظامی اجرای قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت در پایان جنگ ایران و عراق بود. او از اوایل دهه ۱۳۸۰ بازنشسته شد و سپس در سال ۱۳۸۷ به اتهام جاسوسی دستگیر شد. او در سال ۱۳۹۸ برای دومین بار به اتهام جاسوسی در دادگاه انقلاب توسط قاضی صلواتی محاکمه و به اعدام محکوم شد. اکبری و خانواده‌اش اتهامات جاسوسی را رد کردند اما در دی ۱۴۰۱ با تأیید حکم در دیوان عالی کشور اعدام شد.

اطلاعات و آخرین اخبار، جنگ روانی و مرعوب نمودن رقیب، پیشگیری از وارد آوردن ضربه اول از سوی دشمن، غافل‌گیری دشمن و دفاع مؤثر از جمله این کارکردها قلمداد می‌شود. مصداق اول جاسوس رایانه‌ای، کسی است که به داده‌های سری در حال انتقال دسترسی یا تحصیل یا شنود نماید. مصداق دوم جاسوس رایانه‌ای، کسی است که داده‌های مذکور را برای اشخاص فاقد صلاحیت در دسترس قرار دهد. مصداق سوم جاسوس رایانه‌ای، کسی است که داده‌های مذکور را برای دولت، سازمان، شرکت یا گروه بیگانه یا عاملان آن‌ها افشاء یا در دسترس قرار دهد (مظفری، ۱۳۹۶: ۱۲۱).

۲.۳. مراحل نفوذ نظامیان به اطلاعات

با رایانه‌ای شدن امور و تجهیز مراکز دولتی حساس به رایانه و اینترنت، احتمال وقوع جاسوسی به نسبت گذشته افزایش یافته است با این تفاوت که در فضای سایبر که هر لحظه مقیاس عظیمی از اطلاعات مبادله می‌شوند، ارتکاب جاسوسی از هر کاربر اینترنتی که خلایقیت نفوذ در سیستم داشته باشد، برمی‌آید. جاسوسی رایانه‌ای در گام نخست متضمن نفوذ یا دستیابی غیرمجاز به سیستم رایانه‌ای یا حامل داده است که اطلاعات طبقه‌بندی یا داده‌های حساس در آن ذخیره یا پردازش شده باشند؛ بنابراین هک یا نفوذ به سیستم رایانه‌ای، معمولاً مقدمه جاسوسی است اما دستیابی به سیستم و جمع‌آوری اطلاعات می‌تواند به روش‌های مختلفی صورت بگیرد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: رهگیری داده که عبارت است از ردگیری و دریافت اطلاعات (شنود اطلاعات) در حال انتقال به‌ویژه در شبکه‌های بی‌سیم (مظفری، ۱۳۹۶: ۱۲۵).

غالباً قانون‌گذاران جرم جاسوسی را صرفاً به دو رفتار توأمان جمع‌آوری اطلاعات و ارائه آن به دشمن منحصر ندانسته و دریافتند که مراحل تحقق جاسوسی دلیلی بر استمرار پنداشتن این جرم نمی‌شود؛ به عبارت دیگر مراحل سه‌گانه جاسوسی که عبارت‌اند از شناسایی و تعیین اطلاعات موردنیاز، جمع‌آوری اطلاعات و بالاخره تجزیه اطلاعات جمع‌آوری شده که نهایتاً منجر به هدف اصلی جاسوسی یعنی ارائه اطلاعات به مسئولان یک دولت یا شرکت بیگانه جهت اتخاذ تصمیم است، موجب نشده تا قانون‌گذاران در جرم انگاری این جرم منتظر حصول نتیجه شوند و بلکه بدون توجه به مراحل مزبور، هر رفتار فیزیکی مرتبط به جاسوسی را به‌عنوان جرمی جداگانه تلقی کرده‌اند (عالی پور، ۱۳۹۳: ۱۸۷).

۴. ارزیابی جرم جاسوسی در سیاست کیفری نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

موضوع جاسوسی به اندازه‌ای در نظام کیفری نیروهای مسلح حائز اهمیت است که در ماده‌های «۲۴»، «۲۶»، «۲۷»، «۲۸» و «۱۳۱» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ و ماده «۴۸» آیین‌نامه انضباطی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳ به این موضوع اختصاص داده شده‌اند (ماده‌های «۶۳»، «۶۴»، «۶۶» و «۶۷» قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴، ماده

۱۵ ماده ۲۶: هر نظامی که اسناد و مدارک، مذاکرات، تصمیمات یا اطلاعات طبقه‌بندی شده را در اختیار افرادی که صلاحیت اطلاع نسبت به آن‌ها را ندارند، قرار دهد یا به هر نحو آنان را از مفاد آن مطلع سازد به ترتیب ذیل محکوم می‌شود: الف- هرگاه اسناد، مذاکرات، تصمیمات یا اطلاعات، عنوان به‌کلی سری داشته باشد به حبس از سه تا پانزده سال. ب- هرگاه اسناد، مذاکرات، تصمیمات یا اطلاعات، عنوان سری داشته باشد به حبس از دو تا ده سال. ج- هرگاه اسناد، مذاکرات، تصمیمات یا اطلاعات، عنوان خیلی محرمانه داشته باشد به حبس از سه ماه تا یک سال.

۱۶ ماده ۲۷: هر نظامی که بر اثر بی‌احتیاطی یا بی‌مبالائی یا سهل‌انگاری یا عدم رعایت نظامات دولتی موجب افشاء اطلاعات و تصمیمات یا فقدان یا از بین رفتن اسناد و مدارک مذکور در ماده (۲۶) این قانون شود با توجه به طبقه‌بندی اسناد افشاء شده به ترتیب ذیل محکوم می‌شود: الف- چنانچه اسناد، مذاکرات، اطلاعات یا تصمیمات، عنوان به‌کلی سری داشته باشد به حبس از شش ماه تا دو سال. ب- چنانچه اسناد، مذاکرات، اطلاعات یا تصمیمات، عنوان سری داشته باشد به حبس از سه ماه تا یک سال. ج- چنانچه اسناد، مذاکرات، اطلاعات یا تصمیمات، عنوان خیلی محرمانه داشته باشد به حبس از دو ماه تا شش ماه.

۱۷ ماده ۲۸: هر نظامی که پس از آموزش لازم در مورد حفظ اطلاعات طبقه‌بندی شده، در اثر بی‌مبالائی و عدم رعایت اصول حفاظتی، توسط دشمنان و یا بیگانگان تخلیه اطلاعاتی شود، به یک تا شش ماه حبس محکوم می‌گردد.

۱۸ ماده ۱۳۱: هرگونه تغییر یا حذف اطلاعات، الحاق، تقدیم یا تأخیر تاریخ نسبت به تاریخ حقیقی و نظایر آن که به‌طور غیرمجاز توسط نظامیان در سیستم رایانه و نرم‌افزارهای مربوط صورت گیرد و همچنین اقداماتی از قبیل تسلیم اطلاعات طبقه‌بندی شده رایانه‌ای به دشمن یا افرادی که صلاحیت دسترسی به آن اطلاعات را ندارند، افشاء غیرمجاز اطلاعات، سرقت اشیاء دارای ارزش اطلاعاتی مانند سی‌دی یا دیسک‌های حاوی اطلاعات یا معدوم کردن آن‌ها یا سوءاستفاده‌های مالی که نظامیان به‌وسیله رایانه مرتکب شوند جرم محسوب و حسب مورد مشمول مجازات‌های مندرج در مواد مربوط به این قانون می‌باشند.

۱۹ ماده ۴۸: هر یک از کارکنان نیروهای مسلح بایستی همواره با هوشیاری و رعایت اصول و مقررات حفاظتی در حفظ اسراری که در اختیار اوست کوشا باشد و حتی در شرایط بحرانی با نهایت فداکاری از افشای آن جلوگیری نماید و در برخورد با موارد مشکوک از قبیل (براندازی، جاسوسی، خرابکاری، موارد ایجاد ناراضی) مراتب را بلافاصله به مقام مافوق مسئول گزارش نماید.

۲۰ ماده ۶۳: هرگاه کسی با تبعه دولتی که طرف خصومت با دولت ایران است مکاتبه یا مخابره بنماید و آن مکاتبه یا مخابره متضمن هیچ‌یک از جنایات مذکوره در ماده قبل نبوده ولی برای دشمن متضمن تعلیمات و فوایدی باشد که برای امور نظامی یا پلنتیکی دولت ایران مضر باشد جزای شخص متصدی از دو الی ده سال حبس مجرد است و در صورتی که اطلاعات مزبوره مبنی بر موضعه و جاسوسی بوده است مجازات آن اعدام است.

۲۱ ماده ۶۶: هر کس جاسوسان یا سربازان دولت خصم را که مأمور تفتیش بوده‌اند شناخته و مخفی نماید یا سبب اخفای آنان شود محکوم به اعدام خواهد شد.

۲۲ ماده ۶۷: هر یک از مأمورین یا مستخدمین دولتی یا اشخاص دیگر که نقشه‌ها یا اسراری را که راجع به سیاست داخلی یا خارجی مملکت است به نحوی از انحاء به کسی که صلاحیت اطلاع بر آن را ندارد بدهد یا آن‌ها را به هر نحوی که باشد از نقشجات یا اسرار مزبوره مستحضر دارد یا به‌طورکلی مرتکب عملی شود که متضمن قسمی از اقسام جاسوسی است نظر به کیفیات جرم به حبس مجرد از دو تا ده سال یا به حبس با اعمال شاقه از سه الی پانزده سال محکوم خواهد شد.

«۲۰۲» ۲۳ قانون محاکمات نظامی مصوب ۱۳۰۷، ماده «۳۱۳» ۲۴ قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸ و ماده «۱۲» ۲۵ و تبصره ۲۶ ماده فوق در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب (۱۳۷۱). با این وصف به نظر می‌رسد که می‌توان جرم جاسوسی را به شکل‌های مختلف با توجه به نظر قانون‌گذار تقسیم‌بندی نمود.

اسناد، مدارک و همچنین اطلاعات نظامی می‌تواند به صورت طبقه‌بندی شده یا غیر طبقه‌بندی شده باشد، با این وصف حتی در پاره‌ای از مواقع، علی‌الخصوص در دوران جنگ، حتی تعداد سهمیه پخت و پز غذای کارکنان در آشپزخانه صحرایی، می‌تواند به عنوان یک اطلاعات ارزشمند، حساس به حساب آید. لذا در خصوص این که کدام اطلاعات از ارزش و اعتبار بالاتری قرار دارند تصور می‌گردد زمان صلح و جنگ بسیار حائز اهمیت است و در زمان صلح نیز اطلاعات طبقه‌بندی شده، حساس و یا اطلاعاتی که دارای حیطة بندی می‌باشند، می‌توانند در این خصوص حائز اهمیت محسوب گردند. با این وصف عناصر جرم موصوف به شرح زیر است.

۱.۴. عنصر قانونی جرم جاسوسی

از لحاظ قانونی بودن جرم جاسوسی، قانون‌گذار آن را در ماده‌های ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸ و ۱۳۱ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ مورد قانون‌گذاری قرار داده است. با توجه به این که جرم جاسوسی را باید یکی از حساس‌ترین و مهم‌ترین جرائم در حوزه نظامی دانست، اما در وهله اول به نظر می‌رسد که اختصاص ماده‌های فوق نمی‌تواند گویای مبحث مهمی مثل جاسوسی در نیروهای

۲۳ ماده ۲۰۲: اشخاص ذیل جاسوس شناخته شده به اعدام محکوم می‌شوند: اولاً هر کسی که برای به دست آوردن اسناد یا اطلاعاتی به نفع دشمن به یک قلعه یا مکان مستحکم پست یا هر مؤسسه نظامی استحکامات، اردوگاه‌ها یا منزلگاه‌های قشون داخل شده باشد. ثانیاً هر کسی که برای دشمن اسناد یا اطلاعاتی به دست آورد که ممکن است نسبت به عملیات قشون به تأمین یا نسبت قلاع یا امکنه مستحکم پست یا سایر مؤسسات نظامی مضر باشد. ثالثاً هر کسی که جاسوسان یا افراد دشمن را برای اکتشاف مأمور شده باشند عمداً مخفی نموده یا سبب اختفاء آن‌ها گردد. رابعاً هر کسی که اسرار نظامی یا سیاسی یا مفاتیح رمز را برخلاف مصالح مملکت به اجنبی تسلیم نماید.

۲۴ ماده ۳۱۳: اشخاص مشروحه پایین جاسوس شناخته شده به اعدام محکوم می‌شوند: ۱- هر کسی که برای به دست آوردن اسناد یا اطلاعاتی به نفع دشمن به یک قلعه یا مکان مستحکم یا پاسگاه یا هر بنگاه نظامی یا استحکامات و اردوگاه‌ها یا منزلگاه‌های ارتش داخل شده باشد. ۲- هر کس که برای دشمن اسناد یا اطلاعاتی به دست آورد که ممکن است نسبت به عملیات ارتش یا نسبت به تأمین قلاع یا امکنه مستحکم یا پاسگاه‌ها یا بنگاه‌های نظامی مضر باشد. ۳- هر کس که جاسوسان یا افراد دشمن را که برای اکتشاف مأمور شده باشند عمداً مخفی نموده یا سبب اختفاء آن‌ها گردد. ۴- هر کسی که اسرار نظامی یا سیاسی یا مفاتیح رمز را برخلاف مصالح کشور به اجنبی تسلیم نماید.

۲۵ ماده ۱۲: اشخاص زیر جاسوس شناخته شده و به مجازات مقرر ذیل محکوم می‌شوند: ۱- هر نظامی که اسناد یا اطلاعات یا اشیاء دارای ارزش اطلاعاتی را تحصیل کند و در اختیار دشمن قرار دهد و اقدام او برای عملیات نظامی یا نسبت به امنیت تأسیسات، استحکامات، پایگاه‌ها، کارخانجات، انبارهای دائمی یا موقتی تسلیحاتی، توقفگاه‌های موقت، ساختمان‌های نظامی، کشتی‌ها یا هواپیماها یا وسایل نقلیه زمینی نظامی یا امنیت تأسیسات دفاعی کشور مضر باشد به مجازات محارب محکوم خواهد شد. ۲- هر نظامی که اسناد یا اطلاعاتی برای دشمن تحصیل کند و به هر دلیل موفق به تسلیم آن به دشمن نشود به حبس از سه تا پانزده سال محکوم می‌گردد. ۳- هر نظامی که اسرار نظامی یا سیاسی یا اقتصادی یا صنعتی یا کلیدهای رمز را به دشمنان داخلی یا خارجی تسلیم نماید یا آنان را از مفاد آن آگاه سازد، به مجازات محارب محکوم خواهد شد. ۴- هر نظامی که برای به دست آوردن اسناد یا اطلاعاتی به نفع دشمن به محل نگهداری اسناد یا اطلاعات داخل شود چنانچه به موجب قوانین دیگر مستوجب مجازات شدیدتری نباشد به حبس از دو تا ده سال محکوم می‌گردد. ۵- هر بیگانه‌ای که برای کسب اطلاعات به نفع دشمن به پایگاه‌ها، کارخانجات، انبارهای تسلیحاتی، اردوگاه‌های نظامی، یگان‌های نیروهای مسلح، توقفگاه‌های موقتی نظامی، ساختمان‌های دفاعی نظامی یا وسایط نقلیه زمینی، هوایی، دریایی یا در محل‌های نگهداری اسناد یا اطلاعات داخل شود به اعدام و در غیر این صورت به دو تا ده سال حبس محکوم می‌گردد.

۲۶ تبصره: هرگونه همکاری و معاونت با عناصر جاسوس، مانند مخفی نمودن و پناه دادن، جرم محسوب و چنانچه عمل مرتکب موجب افساد و اخلال در نظام و یا شکست جبهه اسلام گردد در حکم محارب و در غیر این صورت به یک تا پنج سال حبس محکوم می‌گردد.

مسلح محسوب گردند، اما با مطالعه ماده‌های فوق مشخص می‌شود که قانون‌گذار باظرافت خاصی تمامی ابعاد آن را مدنظر قرار داده و درنهایت توانسته به نتایج مطلوبی در رابطه با جرم انگاری جرم جاسوسی نائل آید.

۲.۴. عنصر مادی جرم جاسوسی

قانون‌گذار در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ در تمامی ماده‌ها از واژه «نظامی» استفاده نموده است، اما در فصل دوم قانون مذکور که به جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی اختصاص یافته، علاوه بر واژه نظامی در بند «ه» ماده ۲۴ نیز از واژه «هر بیگانه» استفاده نموده است که بیانگر گستردگی وقوع جرم فوق است. در خصوص رفتار مجرمانه در جرم جاسوسی، اصولاً این فعل را باید از جمله افعال مثبت دانست هرچند که قانون‌گذار به مضر بودن انجام فعل نیز اشاره داشته است و مضر بودن نتیجه فعل جاسوسی، باید توسط اهل فن مورد تشخیص واقع گردد. زیرا برخی از اسناد و مدارک هرچند به صورت غیرقانونی در اختیار دشمن قرار می‌گیرند، اما شاید اطلاعات ارائه شده جعلی یا نادرست یا فاقد اهمیت خاصی باشند. لذا می‌توان در چنین مواقعی فرد متهم را از عنوان جاسوسی مبری دانست.

۳.۴. عنصر روانی جرم جاسوسی

در رابطه با عنصر روانی جرم جاسوسی باید به این نکته اشاره نمود که اصولاً جرم جاسوسی از جمله جرائم عمدی و مقید است و این موضوع موجب می‌شود تا مجرم را دارای سوءنیت عام و خاص محسوب نمود (رضوی، ۱۳۸۶: ۱۲۴). در ماده ۱۳۱، قانون‌گذار مجازات تسلیم اطلاعات طبقه‌بندی شده رایانه‌ای به دشمن یا افرادی که صلاحیت دسترسی به آن اطلاعات ندارند را به مجازات جاسوسی سنتی احاله داده است (رهامی و پرویزی، ۱۳۹۱: ۱۸۰). با توجه به نص صریح ماده «۵۲» ۲۷ قانون جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸، در مواردی که شخص نظامی از رایانه مانند سایر ابزار به‌عنوان وسیله ارتکاب جرم جاسوسی استفاده نماید، ماده ۱۳۱ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ حاکم خواهد بود و مرتکب مشمول مجازات‌های مقرر در هر مورد خاص است؛ اما در صورتی که شخص نظامی از رایانه نه به‌عنوان وسیله بلکه فراتر از آن و به‌عنوان موضوع جرم استفاده کند و به اطلاعات موجود در آن بدون این‌که مجوز دسترسی به آن‌ها را داشته باشد دست یابد طبق ماده «۳» ۲۸ قانون مجازات جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ مجازات خواهد شد که در این صورت با توجه به بند «الف» ماده ۲۶ قانون مذکور از موجبات تشدید مجازات مرتکب خواهد بود.

کشورها در طول تاریخ پیش از مواجهه نظامی همواره با حربه جاسوسی به مصاف هم رفته‌اند و در این میان جاسوسی را کلید تأمین امنیت دانسته‌اند. جاسوسی هرچند به دلیل مغایرت با امنیت ملی دارای چهره منفی و سرزنش‌آمیز است، اما در چهره‌ای دیگر با تعبیری چون خبرگیری یا کسب اطلاع از کشورهای دیگر برای تأمین امنیت ملی، قابل توجیه و حتی ضروری است (عالی پور، ۱۳۹۳: ۱۸۸). جاسوسی هرچند عمده‌تاً توسط سازمان‌های دولتی صورت می‌گیرد و در این میان جاسوسی‌های کشورهای نظیر ایالات متحده آمریکا و

۲۷ ماده ۵۲: در مواردی که سامانه رایانه‌ای یا مخابراتی به‌عنوان وسیله ارتکاب جرم به‌کاررفته و در این قانون برای عمل مزبور مجازاتی پیش‌بینی نشده است، مطابق قوانین جزایی مربوط عمل خواهد شد.

۲۸ ماده ۳: هر کس به‌طور غیرمجاز نسبت به داده‌های سری در حال انتقال یا ذخیره‌شده در سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی یا حامل‌های داده مرتکب اعمال زیر شود، به مجازات‌های مقرر محکوم خواهد شد: الف- دسترسی به داده‌های مذکور یا تحصیل آن‌ها یا شنود محتوای سری در حال انتقال، به حبس از یک تا سه سال یا جزای نقدی از بیست میلیون ریال تا شصت میلیون ریال یا هر دو مجازات. ب- در دسترس قرار دادن داده‌های مذکور برای اشخاص فاقد صلاحیت، به حبس از دو تا ده سال. ج- افشاء یا در دسترس قرار دادن داده‌های مذکور برای دولت، سازمان، شرکت یا گروه بیگانه یا عاملان آن‌ها، به حبس از پنج تا پانزده سال.

اتحاد جماهیر شوروی ۲۹ در دهه هشتاد قرن بیستم میلادی (دوران جنگ سرد) ۳۰، این دوران را به دهه جاسوسی معروف کرده است، این جرم در کشورهای مختلف و توسط افراد و سازمان‌های گوناگون نیز ارتکاب می‌یابد. به‌ویژه با رایانه‌ای شدن امور و تجهیز مراکز دولتی حساس به رایانه و اینترنت، احتمال وقوع جاسوسی نسبت به گذشته به شدت افزایش یافته است (میر محمدصادقی، ۱۳۹۲: ۷۶).

۵. جهات اشتراک و افتراق جاسوسی در سیاست کیفری نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

قانون‌گذار به موضوع جاسوسی سنتی و جاسوسی رایانه‌ای به‌عنوان یک جرم در نیروهای مسلح اشاره نموده است. در مورد جاسوسی در قوانین جمهوری اسلامی ایران ابتدا به‌خوبی نحوه تشخیص جاسوس توضیح داده شده است. در این مورد به در اختیار دشمن قرار دادن اسناد و اطلاعات یا به‌موقع افشاء نکردن اطلاعات به‌دست‌آمده از دشمن و حتی مراجعه بی‌جهت به محل نگهداری اسناد اشاره شده است. سپس مشخص شده که در اختیار دشمن قرار دادن اسناد و اطلاعات برای فرد نظامی حکم محارب را در پیش داشته و عدم افشای به‌موقع اطلاعات دشمن، از سه سال تا پانزده سال حبس را به همراه دارد. در مورد تلاش به جهت به دست آوردن اطلاعات طبقه‌بندی شده، بیان شده که در صورتی که جرم دیگری متوجه فرد نظامی نباشد، از دو سال تا ده سال حبس در انتظار وی خواهد بود.

در قانون جرائم مجازات نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲، میزان مجازات جرائم جاسوسی با توجه به اهمیت و نوع طبقه‌بندی آن‌ها به‌صورت به‌کلی سری، سری، خیلی محرمانه و محرمانه تعیین شده است اما در قانون جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ این تقسیم‌بندی به چشم نمی‌خورد. همچنین قانون‌گذار مشخص نکرده است که آیا انتقال داده‌های محرمانه از یک قسمت به قسمت دیگر یک سیستم رایانه‌ای و هم انتقال داده‌ها از یک سیستم رایانه‌ای به سیستم دیگر موضوع جرم دستیابی غیرمجاز خواهد بود یا فقط دستیابی به داده‌های رایانه‌ای در حال انتقال بین دو سیستم رایانه‌ای موضوع جرم دستیابی غیرمجاز خواهد بود (رهامی و پرویزی، ۱۳۹۱: ۱۸۳).

نتیجه‌گیری

آنچه تلاش شد در این پژوهش تبیین گردد، مطالعه تطبیقی جاسوسی سنتی و جاسوسی رایانه‌ای در نظام حقوق کیفری نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران است. قانون‌گذار به موضوع جاسوسی سنتی و جاسوسی رایانه‌ای به‌عنوان یک جرم مهم در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ اشاره نموده است، لذا از وجوه اشتراک در جرم انگاری جرم جاسوسی سنتی و جاسوسی رایانه‌ای، به

۲۹ اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی یا به‌طور خلاصه شوروی، یک حکومت سوسیالیست فدرال بود که در سال ۱۹۲۲ میلادی به وجود آمد و در ۱۹۹۱ میلادی از میان رفت. این حکومت اتحادیه‌ای متشکل از روسیه و چندین جمهوری دیگر در شمال اوراسیا بود که تحت حاکمیت یک نظام تک‌حزبی به نام حزب کمونیست شوروی بودند. پایتخت آن مسکو در جمهوری فدراتیو سوسیالیستی روسیه شوروی، بزرگ‌ترین جمهوری شوروی قرار داشت. از دیگر مراکز مهم این اتحادیه می‌توان به لنینگراد (روسیه شوروی)، کی‌یف (اوکراین شوروی)، مینسک (بلاروس شوروی)، تاشکند (ازبکستان شوروی) و آلماتی (قزاقستان شوروی) اشاره کرد. شوروی از نظر مساحت بزرگ‌ترین کشور جهان بود و فاصله شرق تا غرب آن بیش از ده هزار کیلومتر و شمال تا جنوب آن بیش از هفت هزار و دویست کیلومتر و دارای یازده منطقه زمانی بود. بیشتر اروپای شرقی، مناطقی از اروپای شمالی و تقریباً تمامی آسیای شمالی و مرکزی تحت حاکمیت این حکومت بودند. مناطق آب و هوایی زیادی از جمله تندرایی، تایگایی، استپی، بیابانی و کوهستانی شامل این کشور بود و جمعیت گوناگون آن در مجموع با عنوان «مردمان شوروی» شناخته می‌شدند.

۳۰ جنگ سرد به دوره‌ای از رقابت، تنش و کشمکش ژئوپلیتیکی بین اتحاد جماهیر شوروی و متحدهانش (بلوک شرق) و ایالات متحده آمریکا و متحدهانش (بلوک غرب) بعد از جنگ جهانی دوم گفته می‌شود. به‌طورکلی دوره زمانی جنگ سرد از ۱۹۴۷ و آغاز دکترین ترومن تا فروپاشی شوروی در ۱۹۹۱ در نظر گرفته می‌شود. به دلیل آن‌که در این دوران هرگز درگیری نظامی مستقیم میان نیروهای ایالات متحده آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی به وجود نیامد اما گسترش قدرت نظامی و کشمکش‌های سیاسی منجر به جنگ‌های نیابتی و درگیری‌های مهم بین کشورهای پیرو و هم‌پیمانان این دو ابرقدرت شد، از واژه سرد برای توصیف این جنگ استفاده می‌شود. ریشه‌های جنگ سرد به پیروزی متفقین در جنگ جهانی دوم و پایان اتحاد موقت ایالات متحده آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی بر علیه آلمان نازی و در ادامه درگیری ایدئولوژیک و ژئوپلیتیک دو کشور برای گسترش نفوذ جهانی بازمی‌گردد. ترس از دکترین نابودی حتمی طرفین باعث شد تا هیچ‌یک از دو طرف حمله پیشگیرانه اتمی را آغاز نکنند. به‌غیراز مسابقه تسلیحات هسته‌ای و استقرارهای مرسوم نیروهای نظامی دو طرف از راه‌های دیگر همچون جنگ روانی، کارزارهای تبلیغاتی سیاسی، جاسوسی، تحریم‌های اقتصادی گسترده، رقابت در مسابقات ورزشی و فناوری مثل رقابت فضایی برای اثبات برتری خود استفاده کردند.

محاکمه آن توسط محاکم نظامی می‌توان اشاره نمود. در پاسخ به پرسش اول پژوهش این نتیجه به دست آمد که در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ مرتکب جرم جاسوسی می‌تواند شخص نظامی باشد و هم می‌تواند شخص غیرنظامی باشد و مطابق قانون جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸، در مواردی که شخص نظامی از رایانه مانند سایر ابزار به‌عنوان وسیله ارتکاب جرم جاسوسی استفاده نماید، ماده «۱۳۱» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ حاکم خواهد بود و مرتکب مشمول مجازات‌های مقرر در هر مورد خاص می‌باشد. در پاسخ به پرسش دوم پژوهش این نتیجه به دست آمد که سیاست کیفری حاکم بر جرم جاسوسی در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ با مجازات‌هایی مانند محارب ۳۱، حبس سه سال تا پانزده سال ۳۲، حبس دو سال تا ده سال ۳۳، شش ماه تا سه سال ۳۴، حبس شش ماه تا دو سال ۳۵، سیاست کیفری سخت‌گیرانه است (در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱ با مجازات‌هایی مانند اعدام ۳۶، محارب ۳۷، حبس سه سال تا پانزده سال ۳۸، حبس دو سال تا ده سال ۳۹ و حبس یک سال تا پنج سال ۴۰ نیز سیاست کیفری سخت‌گیرانه حاکم بود)؛ بنابراین تأثیرپذیری سیاست کیفری قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ از سیاست‌های حاکم بر نظام حکمرانی ۴۱ و تأثیر قدرت در نظام کیفری ۴۲ موجب شده با تغییر سیاست‌های حکمرانی که قانون

۳۱ ماده ۲۴ و تبصره دوم آن

۳۲ بند ب ماده ۲۴، تبصره دوم ماده ۲۴ و بند الف ماده ۲۶

۳۳ بند د ماده ۲۴ و بند ب ماده ۲۶

۳۴ تبصره بند د ماده ۲۴

۳۵ بند الف ماده ۲۷

۳۶ بند پنجم ماده ۱۲

۳۷ بند اول ماده ۱۲، بند سوم ماده ۱۲ و تبصره ماده ۱۲

۳۸ بند دوم ماده ۱۲

۳۹ بند چهارم و بند پنجم ماده ۱۲

۴۰ تبصره ماده ۱۲

۴۱ مداخلات کنترل نشده سیاسی و ارزشی باعث شده است که در مواردی از عقلانیت استفاده ابزاری شده و عقلانیت مرجح نظام برنامه‌ریزی جنایی ایران را با محدود کردن نقش نظارتی عقل به سمت ناکارآمدی و سختگیری سوق داده است (صفری و نادری، ۱۳۹۹: ۲۱۹).

۴۲ نظام کیفری ایران با الهام از مقررات شرعی و وضعی، مثل هر نظام دیگری، از مناسبات قدرت مصون نمانده و مکانیسم قدرت در سیاست‌گذاری عمومی و مراتب بعدی قانون‌گذاری، اجرایی و قضایی، بسته به موضوع تأثیر خود را آشکار ساخته است. در حوزه سیاست تقنینی، به‌وضوح تأثیر قدرت سیاسی بر وضع قوانینی خلاف اصل را شاهد هستیم و وضع تبصره ماده ۴۸ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، نمودگار بارز آن است و نیز قائل گردیدن اختیاراتی موسع برای دادوران، در راستای تحدید حق دسترسی وکلا و سهامداران در دعوی را باید از این شمار دانست. در نظام قضایی ایران هم دعوی مشهور فراوانی را می‌توان مثال زد که از نفوذ قدرت مصون نمانده و شاید دعوی؛ محمد گندم نژاد طوسی معروف به سعید طوسی (محمد گندم نژاد طوسی (زاده ۱۳۴۹)، معروف به سعید طوسی، قاری قرآن، کارشناس شورای عالی قرآن و آموزگار کلاس‌های قرآن با تمرکز بر آموزش نوجوانان است. او همچنین از نزدیکان بیت رهبری است و در میان مؤذنان مصوب صداوسیما جمهوری اسلامی ایران قرار دارد. طوسی متهم به «ارتکاب به ارتباطات ناسالم با نوجوانان» بوده که بنا بر گفته محسنی اژه‌ای پس از اعتراض، در مورد «مسئله خلاف عفت» منع تعقیب شده اما برای او قرار مجرمیت برای «تشویق به فساد» صادر شده که همچنان در جریان است. پرونده این اتهام از سال ۱۳۹۰ پس از شکایت چند نفر از قاریان جوان باز شد که در سال ۱۳۹۵ در رسانه‌ها علنی شد. روح‌الله زم (روح‌الله زم (پنجم مرداد ۱۳۵۷- بیست و دوم آذر ۱۳۹۹) روزنامه‌نگار و فعال سیاسی اهل ایران بود. او یکی از مخالفان نظام جمهوری اسلامی ایران بود که وبگاه و کانال تلگرامی خبری-تحلیلی آملنیوز را تأسیس کرد و برای انتشار اسناد فساد حکومتی شناخته شد. محمدعلی نجفی (محمدعلی نجفی (زاده بیست و سوم دی ۱۳۳۰) سیاستمدار، مدرس دانشگاه و مدیر ارشد اجرایی است. او در گذشته شهردار تهران، مشاور امور اقتصادی رئیس‌جمهور، عضو شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری و عضو سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی بوده است. نجفی

مذکور در دوره ششم ۴۳ مجلس شورای اسلامی که تفکرات اصلاح‌طلبی ۴۴ داشتند به تصویب رسید و چندان تغییری در مجازات‌ها نسبت به قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱ نداشت و قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱ در دوره چهارم ۴۵ مجلس شورای اسلامی که اکثریت نمایندگان از جناح راست (اصول‌گرایان) ۴۶ بودند به تصویب رسید، تغییری در سیاست افتراقی نیروهای مسلح مشاهده گردد.

منابع

- آشوری، محمد و توحیدی، طاهر. (۱۴۰۰). «مکانیسم قدرت و تأثیر آن بر مجازات تابعان»، فصل‌نامه پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، دوره ۹، شماره ۱۸.
- آقاجانی، سجاد. (۱۳۸۸). بررسی راهکارهای مبارزه با جرائم رایانه‌ای با توجه به مقررات داخلی و بین‌المللی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور تهران، دانشگاه دانشکده علوم انسانی.

دانش‌آموخته کارشناسی ریاضی از دانشگاه صنعتی شریف و کارشناسی ارشد ریاضی از مؤسسه فناوری ماساچوست است. وی فعالیت سیاسی خود را از سال ۱۳۵۹ در جایگاه ریاست دانشگاه صنعتی اصفهان آغاز کرد، در فاصله سال‌های ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۳ در جایگاه وزارت علوم فعالیت می‌کرد و از ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۶ وزارت آموزش و پرورش را در کابینه اکبر هاشمی رفسنجانی بر عهده داشت. نجفی از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۷۹ در کابینه سید محمد خاتمی، رئیس سازمان برنامه و بودجه بود. در فاصله سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۲ از اعضای شورای شهر تهران به شمار می‌آمد. در دولت یازدهم، در سال ۱۳۹۲ برای یک دوره شش‌ماهه ریاست سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و برای یک دوره پنج‌ماهه در سال ۱۳۹۴ سرپرستی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را بر عهده داشت. در هفتم خرداد ۱۳۹۸، نجفی با مراجعه به پلیس آگاهی تهران، به قتل همسر دومش، میترا استاد، به ضرب گلوله اعتراف کرد و سپس محاکمه و در دادگاه به قصاص نفس محکوم گردید، ولی در تاریخ بیست و سوم مرداد از سوی اولیاءدم بخشیده شد و هم‌اکنون در حال گذراندن دوران حبس به دلیل قتل عمد می‌باشد. ناصر محمدخانی (ناصر محمدخانی (زاده شانزدهم شهریور ۱۳۳۶ در شهر ری) بازیکن سابق تیم پرسپولیس و تیم ملی فوتبال ایران است. او در برهه‌ای متهم به قتل همسر خود شد که با رفع ابهام آزاد شد و زن دومش شهلا جاهد، پای چوبه دار رفت اما هنوز عده‌ای ناصر محمدخانی را قاتل می‌دانند و معتقدند که شهلا جاهد (همسر دوم) بی‌گناه اعدام شده است. بانیان سرنگونی هواپیمای آکراینی (پرواز شماره ۷۵۲ هواپیمایی بین‌المللی اوکراین پروازی مسافری متعلق به هواپیمایی بین‌المللی اوکراین از مبدأ تهران به مقصد کی‌یف بود که در هجدهم دی ۱۳۹۸ (هشتم ژانویه ۲۰۲۰) هدف شلیک پدافند هوایی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی قرار گرفت و ساقط شد. همه یکصد و هفتاد و شش سرنشین این پرواز جان باختند و بسیاری دیگر را بتوان در این شمار مثال زد که هرکدام نیز تحت تأثیر مناسبات قدرت در جهت‌گیری قضایی، نتیجه‌ای متفاوت با امر واقع، به بار آورده و یا بلاپیگرد مانده و یا در زمان تعقیب به سکوت برگزار گردیده است (آشوری و توحیدی، ۱۴۰۰: ۱۶۲).

۴۳ ششمین دوره مجلس شورای اسلامی از هفتم خرداد ۱۳۷۹ تا چهار سال قانون‌گذاری ایران را بر عهده داشت. در این دوره اصلاح‌طلبان اکثریت مطلق را در دست داشتند.

۴۴ اصلاح‌طلبی یا اصلاح‌گرایی باور به امکان تغییر ساختارهای سیاسی و نظام اقتصادی بنیادی یک جامعه از طریق تغییر تدریجی از درون نهادهای موجود است. این فرضیه دگرگونی اجتماعی در مخالفت با سوسیالیسم انقلابی که معتقد است، نوعی انقلاب برای وقوع تغییرات ساختاری بنیادی لازم است ایجاد شد. اصلاح‌طلبی را باید از اصلاحات پراگماتیک متمایز کرد: اصلاح‌طلبی این فرض است که انباشت اصلاحات می‌تواند منجر به ظهور یک نظام اقتصادی اجتماعی کاملاً متفاوت از اشکال امروزی سرمایه‌داری و دموکراسی شود، درحالی‌که اصلاحات پراگماتیک تلاش‌هایی برای حفظ وضع موجود در برابر تغییرات بنیادی و ساختاری را نمایندگی می‌کند (جمال‌زاده، ۱۳۸۲: ۴۵).

۴۵ انتخابات چهارمین دوره مجلس شورای اسلامی، بیست و یکم فروردین ۱۳۷۱ برگزار گردید و در تاریخ هفتم خرداد ۱۳۷۱ اولین جلسه مجلس شورای اسلامی برگزار گردید.

۴۶ جناح راست جمهوری اسلامی ایران یکی از دو جناح قدرت سیاسی در ایران است که در نتیجه تحولات سیاسی بعد از انقلاب اسلامی ایران شکل گرفت. جناح راست و گروه‌های معتقد به راست سنتی، بعد از سال ۱۳۷۸ به اصول‌گرایان معروف شدند.

- اندلمن، دیوید و دمارانش، کنت. (۱۳۸۰). جنگ جهانی چهارم دیپلماسی و جاسوسی در عصر خشونت، ترجمه سهیلا کیانناژ، چاپ اول، تهران، انتشارات اطلاعات.
- بای، حسینعلی و پور قهرمانی، بابک. (۱۳۸۸). بررسی فقهی حقوقی جرائم رایانه‌ای، چاپ اول، تهران، انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- پوربافرانی، حسن و محمودیان اصفهانی، کامران. (۱۳۹۴). «آثار بقای حیات در مجازات‌های سالب حیات در فقه امامیه و حقوق کیفری»، فصل‌نامه فقه و مبانی حقوق اسلامی، دوره ۴۸، شماره ۲.
- پورسیدرضا، سید مجتبی. (۱۳۸۵). بررسی فقهی تجسس در اسلام، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج.
- پیری زمانه، مسلم؛ پیری زمانه، داریوش؛ قدمی، کاوه و بازگلی، حمیدرضا. (۱۳۹۵). «جاسوسی رایانه‌ای ابزاری در حوزه جنگ نرم (گونه شناسی، موانع حاکم بر تحقیقات و قوانین مترتب بر جاسوسی رایانه‌ای)»، فصل‌نامه مطالعات قدرت نرم، دوره ۶، شماره ۱۵.
- ترکی، غلام عباس. (۱۳۸۸). «نگرش علمی و کاربردی به قانون جرایم رایانه‌ای»، ماهنامه دادرسی، شماره ۷۸.
- جمال‌زاده، ناصر. (۱۳۸۲). اصطلاحات سیاسی، چاپ اول، تهران، انتشارات پارسایان.
- دهخدا، علی‌اکبر. (۱۳۴۹). لغت‌نامه، جلد پنجم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- رحمدل، منصور. (۱۳۹۴). «جاسوسی و خیانت به کشور»، فصل‌نامه تحقیقات حقوقی بین‌المللی، دوره ۸، شماره ۲۸.
- رهامی، محسن و پرویزی، سیروس. (۱۳۹۱). «جاسوسی رایانه‌ای در حقوق ایران و وضعیت بین‌المللی آن»، فصل‌نامه مطالعات حقوق خصوصی، دوره ۴۲، شماره ۳.
- ساریخانی، عادل. (۱۳۷۸). جاسوسی و خیانت به کشور، چاپ اول، تهران، انتشارات مرکز مطالعات و تبلیغات اسلامی.
- شاکری، یاسر؛ صالحی، علیرضا و رضایی، غلامحسین. (۱۴۰۱). «جلوه‌های تغییر در سیاست کیفری افتراقی جرائم نیروهای مسلح ایران و ایالات متحده آمریکا با روش کیفرزدائی و جرم‌زدایی»، فصل‌نامه تمدن حقوقی، دوره ۵، شماره ۱۰.
- صفاری، علی و نادری، پگاه. (۱۳۹۹). «عقلانیت مرجع در فرایند سیاست‌گذاری جنایی ایران»، فصل‌نامه پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، دوره ۸، شماره ۱۶.
- عالی پور، حسن. (۱۳۹۳). حقوق کیفری فناوری اطلاعات، چاپ دوم، تهران، انتشارات خرسندی.
- عمید، حسن. (۱۳۸۸). فرهنگ عمید، تهران، انتشارات فرهنگ اندیشمندان.
- فاطمی راد، سعید. (۱۳۹۱). جاسوسی رایانه‌ای، چاپ اول، تهران، انتشارات مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی.
- فریدل، ران. (۱۳۸۲). جاسوسی: دنیای مدرن جاسوسی، ترجمه معاونت پژوهشی دانشکده امام باقر (ع)، تهران، انتشارات دانشکده امام باقر (ع).
- قدسی، زهرا. (۱۳۹۲). «مبانی فقهی جاسوسی»، فصل‌نامه مبانی فقهی حقوق اسلامی، دوره ۶، شماره ۱۱.

- عبدی پور کشاورز، مهدی؛ انصاری، عباسقلی و شنگل، حمید. (۱۳۹۹). «هستی‌شناسی جرائم رایانه‌ای با توجه به قانون جرائم رایانه‌ای»، فصل‌نامه تحقیقات حقوقی آزاد، دوره ۱۳، شماره ۴۷.
- گلدوزیان، ایرج. (۱۳۸۸). بایسته‌های حقوق جزای اختصاصی، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.
- لشجوده، رحمان. (۱۳۸۸). جاسوسی علیه امنیت داخلی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور مرکز کرج.
- مرادی، صفرعلی. (۱۳۹۰). جاسوسی، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه امام حسین (ع).
- مظفری، سارا. (۱۳۹۶). ارتکاب جاسوسی رایانه‌ای توسط نظامیان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر قدس.
- میر محمدصادقی، حسین. (۱۳۹۲). حقوق جزای اختصاصی جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی، چاپ بیست و یکم، تهران، انتشارات میزان.
- نادری، محمود. (۱۳۹۳). «سرلشگر احمد مقربی»، مجله مطالعات تاریخی، شماره ۴۵ و ۴۶.
- یزدانیان، یوسف. (۱۳۹۰). جرائم در حوزه امنیت داخلی و خارجی، چاپ اول، تهران، انتشارات نور عدالت.

قوانین

- قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴

- قانون محاکمات نظامی مصوب ۱۳۰۷

- قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸

- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اصلاحی ۱۳۶۸

- قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱

- قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵

- قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲

- قانون جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸

- آیین‌نامه انضباطی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳

